

Соціально-економічні засади функціонування суб'єктів господарювання територіальних громад

У статті проаналізовано особливості соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання. На основі проведеного дослідження визначено основні аспекти розвитку суб'єктів господарювання, а саме: підтримка малого і середнього бізнесу; консультативна допомога суб'єктам на ринку; розроблення стратегічних планів розвитку територіальних громад; підтримка місцевої інфраструктури, освіти, охорони здоров'я тощо; залучення громадськості до обговорення та прийняття рішень. Обґрунтовано процес реформи децентралізації та її вплив на соціально-економічний розвиток суб'єктів господарювання. Охарактеризовано нормативно-правову складову відносин суб'єктів господарювання з органами місцевого самоврядування. Визначено основні напрями, які сприятимуть ефективній співпраці суб'єктів господарювання територіальних громад з органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: територіальні громади, суб'єкти господарювання, конкурентні переваги, управління, децентралізація.

Постановка проблеми. Продуктивне функціонування суб'єктів господарювання вимагає належної уваги до соціально-економічних засад. Встановлення прозорих і сприятливих умов для бізнесу, розвиток інфраструктури, надання фінансової підтримки та стимулів для інноваційних проєктів сприяє залученню інвестицій і створенню нових робочих місць. Крім того, активна комунікація, взаємодія та партнерство між суб'єктами господарювання та територіальними громадами є важливими факторами успіху два обох сторін. Це включає обмін досвідом, спільне планування та прийняття рішень, а також залучення громадськості до процесів прийняття рішень. Такий підхід сприятиме підтримці та розвитку місцевих підприємств, створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу та підвищенню якості життя в громадах.

Таким чином, дослідження питання вдосконалення соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання є важливим питанням, яке сприятиме економічному розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стабільності територіальних громад.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питаннями розвитку суб'єктів господарювання в громадах займалось багато вітчизняних учених, а саме: С. Давимука [1], П. Жук [2], Л. Ключник [3-4], І. Заблодська [5], Г. Возняк [6], Г. Олексюк [7-9], І. Перит [10], Х. Патицька [11], С. Шульц [12] та ін. Однак на сьогодні малодослідженим залишається питання саме соціально-економічної складової суб'єктів господарювання та її вплив на розвиток громад.

Метою статті є дослідження основних складових діяльності суб'єктів господарювання та їх вплив на розвиток територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Після реформи децентралізації громади безпосередньо отримали можливість впливати на розвиток своєї економіки та бізнесу, змінювати структуру суб'єктів господарювання (СГД, МП, ФОП тощо), впливати на збільшення обсягів виготовленої продукції та наданих послуг, на рівень і географію експорту / імпорту, рівень і структуру прямих іноземних інвестицій, інвестиції в основний капітал підприємств, які мають найбільші темпи зростання обсягів виробництва та збуту, а також становлять основні надходження до місцевих бюджетів.

Таким чином, суб'єкти господарювання почали відігравати одну з найважливіших ролей у розвитку самої територіальної громади. Вони включають підприємства, підприємців та інші організації, які здійснюють господарську

діяльність у конкретній територіальній громаді. Розвиток цих суб'єктів господарювання сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць і підвищенню життєвого рівня населення.

Суб'єкти господарювання роблять значний вклад у формування місцевого бюджету через сплату податків, зборів та інших платежів. Це допомагає забезпечити фінансові ресурси для здійснення соціальних програм, розвитку інфраструктури та інших важливих ініціатив на рівні територіальної громади.

Крім того, суб'єкти господарювання створюють нові робочі місця, забезпечують зайнятість населення та сприяють розвитку підприємництва. Вони здійснюють інвестиції у розширення виробництва, впровадження нових технологій і підтримку інноваційних проєктів, що сприяє створенню економічного потенціалу територіальних громад.

Партнерство між суб'єктами господарювання та територіальними громадами також відіграє важливу роль у розвитку. Взаємодія, обмін досвідом і спільне планування дозволяють створити сприятливі умови для розвитку бізнесу, підвищення конкурентоспроможності та покращення якості життя в громадах.

Соціально-економічні засади функціонування суб'єктів господарювання територіальних громад визначаються низкою факторів, які впливають на їхню діяльність. Серед цих факторів можна виділити економічні умови, соціальні потреби населення, політичний контекст і розвиток інфраструктури.

Економічні умови, такі як рівень доходів населення, інвестиційний клімат і доступ до фінансових ресурсів, впливають на можливість суб'єктів господарювання розвиватись і забезпечувати економічний зріст територіальних громад.

Важливою складовою соціально-економічних засад є соціальні потреби населення, які визначають попит на товари і послуги, що надають суб'єкти господарювання.

Політичний контекст має велике значення для функціонування суб'єктів господарювання територіальних громад. Стабільність політичної системи, наявність законодавчої бази, ефективність державного управління і регулювання, а також рівень корупції і впливу політичних інтересів можуть сприяти чи заважати розвитку суб'єктів господарювання.

Розвиток інфраструктури, такої як транспортна мережа, енергетична система, комунікаційна інфраструктура та інші сфери, також має суттєвий вплив на функціонування суб'єктів господарювання. Якість і доступність інфраструктури можуть впливати на ефективність виробництва, постачання товарів і послуг, а також на привабливість територіальних громад. Розвинена інфраструктура сприяє залученню інвестицій, розвитку підприємництва та стимулює економічне зростання.

Забезпечення соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах вимагає розроблення і впровадження ефективної політики і стратегії. Для цього потрібно використовувати такі заходи, як сприяння розвитку підприємництва, стимулювання інвестиційної активності, поліпшення умов для підприємницької діяльності, підтримка інноваційних проєктів і підприємств, а також надання фінансової підтримки та консультаційних послуг.

Також важливим є забезпечення прозорості та принципів розвитку суб'єктів господарювання, залучення громадськості до процесів прийняття рішень і використання ресурсів. Відкритий діалог і співпраця між державними органами, бізнесом і громадськістю для вирішення спільних проблем і досягнення спільних цілей.

Усунення проблем соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах вимагає інтегрованого підходу та спільних зусиль влади, бізнесу та громадськості. Для цього створюється сприятливе середовище для розвитку підприємництва, покращуються умови

для інвестицій і забезпечується якісна інфраструктура. Це сприяє зростанню економічної активності, покращенню життєвого рівня громадян і стимулюванню розвитку територіальних громад.

Для досягнення успіху у формуванні сприятливих соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах необхідно враховувати кілька основних аспектів. По-перше, важливо встановити ефективну систему підтримки та сприяння малому і середньому бізнесу, яка включатиме фінансову підтримку, консультативну допомогу та доступ до ринків. По-друге, розробити і реалізувати стратегічні плани розвитку територіальних громад, що охоплюватимуть важливі аспекти, такі як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я та соціальна підтримка. По-третє, необхідно активно залучати громадськість до прийняття рішень і формування політики, забезпечуючи відкритість, прозорість і участь громадян у процесах управління.

Крім того, важливим є встановлення партнерських відносин між державними органами, бізнесом і громадськістю з метою спільного розв'язання проблем і досягнення спільних цілей. Також вітається активне впровадження інноваційних підходів і технологій, які сприятимуть підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Усі ці заходи створюють сприятливі та стабільні соціально-економічні умови, які сприяють розвитку підприємництва, залученню інвестицій і поліпшенню якості життя громадян. Така робота вимагає комплексного підходу, взаємодії різних суб'єктів і систематичного впровадження запропонованих заходів. Для досягнення успіху в цих прагненнях важливо сприяти розвитку підприємницької культури, створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу і залучення іноземних інвестицій, спрощувати процедури реєстрації та ліцензування, а також забезпечувати ефективний контроль за дотриманням законодавства та боротьби з корупцією [1].

Також важливим є забезпечення доступності освіти та навчання з підприємництва, що сприяє розвитку підприємницьких навичок та інноваційного мислення серед молоді. Тому потрібно активно просувати та підтримувати ініціативи, спрямовані на розвиток стартапів та інноваційних підприємств.

Загалом реалізація рекомендацій з формування соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах вимагає комплексного підходу, активної співпраці різних сторін і створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу. Такі заходи підвищують економічну активність населення і створення нових робочих місць.

Окрім того, для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах необхідно дотримуватися нормативно-правової бази. Зокрема, це дотримання статті 23 Господарського Кодексу України [13]:

1. Органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження щодо суб'єктів господарювання виключно в межах, визначених Конституцією України, законами про місцеве самоврядування та іншими законами. Органи місцевого самоврядування можуть здійснювати щодо суб'єктів господарювання також окремі повноваження органів виконавчої влади, надані їм законом.

2. Відносини органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання у випадках, передбачених законом, можуть здійснюватися також на договірних засадах.

3. Правові акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування, прийняті в межах їх повноважень, є обов'язковими для виконання усіма учасниками господарських відносин, які розташовані або здійснюють свою діяльність на відповідній території.

4. Незаконне втручання органів і посадових осіб місцевого самоврядування у господарську діяльність суб'єктів господарювання забороняється. Не допускається видання правових актів органів місцевого самоврядування, якими встановлюються

не передбачені законом обмеження щодо обігу окремих видів товарів (послуг) на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

5. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання недійсними актів підприємств, інших суб'єктів господарювання, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів місцевого самоврядування.

6. Органи, посадові та службові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед суб'єктами господарювання, підстави, види і порядок якої визначаються Конституцією України та законом.

7. Спори про поновлення порушених прав суб'єктів господарювання та відшкодування завданої їм шкоди внаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів, посадових або службових осіб місцевого самоврядування під час здійснення ними своїх повноважень вирішуються в судовому порядку.

Виконання цих пунктів сприяє прозорій діяльності суб'єктів господарювання та сприяють стимулюванню бізнесу та зниженню бюрократичних перешкод у веденні діяльності.

Важливим є активна співпраця малих і середніх підприємств, що дає можливість надавати їм фінансову підтримку, консультативну допомогу та доступ до ринків. Потрібно підтримувати інфраструктуру та розвивати територіальні ресурси, що сприяє привабливості для інвесторів і розвитку місцевої економіки.

Необхідно також підтримувати активну взаємодію між суб'єктами господарювання та територіальними громадами. Це потрібно робити шляхом створення бізнес-асоціацій, організації форумів і конференцій для обміну досвідом і спільного розв'язання проблем. Також важливо враховувати потреби та думку місцевого населення, залучати його до прийняття рішень і планування розвитку [8]. Адже завдяки своїй господарській діяльності, суб'єкти господарювання забезпечують розвиток інфраструктури територіальних громад, вкладають кошти у будівництво та модернізацію шляхів сполучення, енергетичних систем, водопостачання, каналізації та інших сфер, що сприяє покращенню якості життя мешканців громади.

Крім того, суб'єкти господарювання спряють розвитку соціальної сфери територіальних громад, а саме надаючи фінансову чи матеріальну підтримку місцевим освітнім закладам, медичним установам, спортивним клубам, культурним центрам та іншим установам, які мають значний соціальний вплив на громади. Це сприяє покращенню доступності та якості освіти, охорони здоров'я, культурних заходів і спортивних заходів для населення.

Таким чином, ефективне соціально-економічне функціонування самого суб'єкта господарювання сприяє активному розвитку громади, у якій воно розташоване.

Висновки. Для досягнення ефективного соціально-економічного функціонування суб'єктів господарювання, потрібно здійснити низку заходів. По-перше, важливо створити сприятливі умови для бізнесу шляхом спрощення адміністративних процедур, зниження податкового тягаря і надання фінансової підтримки малому та середньому підприємству. По-друге, необхідно розвивати інфраструктуру, зокрема транспортну, енергетичну та комунікаційну, що сприятиме залученню інвестицій і поліпшенню доступу до ринків. По-третє, важливо підтримувати діалог між владою, бізнесом і громадськістю, забезпечувати прозорість і відкритість у процесах прийняття рішень.

Загалом формування сприятливих соціально-економічних засад функціонування суб'єктів господарювання в територіальних громадах є складним процесом, що вимагає взаємодії різних сторін. Шлях до успіху полягає в поєднанні ефективного управління, стимулюванні підприємницької активності і розвитку інфраструктури, а також залученні громадськості до формування та реалізації стратегічних рішень. Це допоможе створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу, забезпечити стаке економічне зростання і покращення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Давимука С. А., Ключник Л. В. Активи домашніх господарств у формуванні інвестиційного потенціалу України в умовах соціально-економічної нестабільності. *Регіональна економіка*. 2020. № 2(96). С. 85-93. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-7>
2. Жук П. В., Сірик З. О. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 16-22.
3. Klyuchnyk L., Davymuka S. Savings and migration capital of households: world experience and domestic realities. *Economic and Regional Studies*. 2020. Vol. 14 (2). P. 170-187. DOI: <https://doi.org/10.2478/ers-2020-0025>
4. Ключник Л. В. Організація публічного управління в територіальних громадах: організаційні та фінансові аспекти. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 104-112. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-4-9>
5. Заблюдська І. В., Гречана С. І. Методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади. *Регіональна економіка*. 2021. № 2(100). С. 5-14. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-1>
6. Voznyak H., Panukhnyk O., Khymych H., Popadynets N. Development of regional economic systems under the impact of financial decentralization: display, challenges and new opportunities. *Advances in Economics, Business and Management Research*. Proceedings of the 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). 2019. Pp. 121-126. DOI: <https://doi.org/10.2991/mdsmes-19.2019.24>
7. Олексюк Г. В., Куйбіда В. С., Лисяк Н. М., Попадинець Н. М. Організація планування розвитку територій у контексті децентралізації державного управління: поєднання інтегрованих, просторових та економічних підходів. *Економіка України*. 2021. № 11. С. 23-38. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.11.023>
8. Олексюк Г. В., Попадинець Н. М., Самотій Н. С. Управління територіальними громадами на засадах територіального маркетингу: теоретико-методологічні аспекти. *Регіональна економіка*. 2021. № 3(101). С. 15-27. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-2>
9. Олексюк Г. В., Хром'як Й. Я., Попадинець Н. М. Маркетингова стратегія як інструмент реалізації стратегічного плану розвитку територіальних громад. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 67-88. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.067>
10. Перит І. Економічна сутність домогосподарств як учасників підприємницької діяльності. *Економічний дискурс*. 2019. Вип. 3. С. 72-77. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2019-3-7>
11. Patytska K., Panukhnyk O., Popadynets N., Kramarenko I. Forming the Territorial Communities' Local Budgets in Ukraine Under Decentralization: Current Condition and Management Tasks. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. Vol. 14(2). Pp. 23-30. DOI: <https://doi.org/10.22094/joie.2020.677868>
12. Шульц С. Л., Луцків О. М. Структурно-технологічні зрушення в економіці регіонів у контексті перспектив розвитку смарт-спеціалізації. *Регіональна економіка*. 2021. № 2(100). С. 15-26. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-2>
13. Господарський кодекс України. Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

References

1. Davymuka, S. A., & Klyuchnyk, L. V. (2020). Aktyvy domashnikh gospodarstv u formuvanni investytsiynoho potentsialu Ukrainy v umovakh sotsial'no-ekonomichnoyi nestabil'nosti [Assets of households in the formation of the investment potential of Ukraine in conditions of socio-economic instability]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 2(96), 85-93. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-7> [in Ukrainian].
2. Zhuk, P. V., & Siryk, Z. O. (2017). Investytsiynyy potentsial terytorial'nykh hromad: sut' ponyattya ta pytannya upravlinnya [Investment potential of territorial communities: the essence of the concept and issues of management]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 2, 16-22. [in Ukrainian].
3. Klyuchnyk, L., & Davymuka, S. (2020). Savings and migration capital of households: world experience and domestic realities. *Economic and Regional Studies*, 14 (2), 170-187. DOI: <https://doi.org/10.2478/ers-2020-0025>
4. Klyuchnyk, L. V. (2019). Orhanizatsiya publichnoho upravlinnya v terytorial'nykh hromadakh: orhanizatsiyni ta finansovi aspekty [Organization of public administration in territorial communities: organizational and financial aspects]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 4, 104-112. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-4-9> [in Ukrainian].
5. Zabloudska, I. V., & Hrechana, S. I. (2021). Metodychne zabezpechennya formuvannya identyfikatsiynoho profilyu terytorial'noyi hromady [Methodological support for the formation of the identification profile of the territorial community]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 2(100), 5-14. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-1> [in Ukrainian].
6. Voznyak, H., Panukhnyk, O., Khymych, H., & Popadynets, N. (2019). Development of regional economic systems under the impact of financial decentralization: display, challenges and new opportunities. In *Advances in Economics, Business and Management Research*. Proceedings of the 7th International Conference on Modeling (pp. 121-126). DOI: <https://doi.org/10.2991/mdsmes-19.2019.24>

7. Oleksyuk, H. V., Kuybida, V. S., Lysyak, N. M., & Popadynets, N. M. (2021). Orhanizatsiia planuvannya rozvytku terytorii u konteksti detsentralizatsiiv derzhavnoho upravlinnya: poiednannya intehrovanykh, prostorovykh ta ekonomichnykh pidkhdov [Organization of territorial development planning in the context of decentralization of state administration: a combination of integrated, spatial and economic approaches]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 11, 23-38. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.11.023> [in Ukrainian].
8. Oleksyuk, H. V., Popadynets, N. M., & Samotiy, N. S. (2021). Upravlinnya terytorial'nyimi hromadamy na zasadakh terytorial'noho marketynhu: teoretyko-metodolohichni aspekty [Management of territorial communities on the basis of territorial marketing: theoretical and methodological aspects]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 3(101), 15-27. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-2> [in Ukrainian].
9. Oleksyuk, H. V., Khromyak, Y. Ya., & Popadynets, N. M. (2022). Marketynhova stratehiya yak instrument realizatsiiv stratehichnoho planu rozvytku terytorial'nykh hromad [Marketing strategy as a tool for the implementation of the strategic plan for the development of territorial communities]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7, 67-88. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.067> [in Ukrainian].
10. Peryt, I. (2019). Ekonomichna sutnist' domohospodarstv yak uchasykiv pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti [The economic essence of households as participants in entrepreneurial activity]. *Ekonomichnyy dyskurs – Economic discourse*, 3, 72-77. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2019-3-7> [in Ukrainian].
11. Patytska, K., Panukhnyk, O., Popadynets, N., & Kramarenko, I. (2021). Forming the Territorial Communities' Local Budgets in Ukraine Under Decentralization: Current Condition and Management Tasks. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 14(2), 23-30. DOI: <https://doi.org/10.22094/joie.2020.677868>
12. Shults, S. L., & Luts'kiv, O. M. (2021). Strukturno-tehnolohichni zrushennya v ekonomitsi rehioniv u konteksti perspektyv rozvytku smart-spetsializatsiiv [Structural and technological shifts in the economy of regions in the context of prospects for the development of smart specialization]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 2(100), 15-26. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-2> [in Ukrainian].
13. Hospodars'kyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine] (2003). Law of Ukraine on January 16, 2003, 436-IV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].

Sarafinchan A. H., Bilyk R. R. Socio-economic foundations of functioning of economic entities in territorial communities.

The productive functioning of economic entities requires due attention to socio-economic fundamentals. The creation of transparent and favorable conditions for business, the development of infrastructure, and the provision of financial support and incentives for innovative projects help to attract investment and create new jobs. In addition, active communication, interaction, and partnership between economic entities and territorial communities are key factors for the success of both parties. This includes sharing experiences, joint planning and decision-making, and public participation in decision-making processes. This approach will help support and develop local enterprises, create a favorable environment for business development, and improve the quality of life in communities. The article aims to examine the main components of the activity of economic entities and their impact on the development of territorial communities. The article analyzes the peculiarities of the socio-economic development of economic entities. The study identifies the key aspects of economic entities' development, namely: support of small and medium-sized businesses; advisory assistance to market entities; drafting strategic plans for the development of territorial communities; support of local infrastructure, education, healthcare, etc.; and public participation in discussion and decision-making. The article substantiates the process of decentralization reform and its impact on the socio-economic development of economic entities. The regulatory and legal components of relations between economic entities and local governments are characterized. The main areas that will facilitate efficient cooperation between economic entities of territorial communities and local governments are identified.

Keywords: territorial communities, economic entities, competitive advantages, management, decentralization.

Сарафінчан Андрій Георгійович – аспірант кафедри економічної теорії, менеджменту та адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (e-mail: sarafinchan.ah@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3953-2633>).

Sarafinchan Andriy Heorhiyovych – Postgraduate of the Department of economic theory, management and administration of the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Білик Ростислав Романович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, менеджменту та адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (e-mail: rostikbiluk78@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1894-6828>).

Bilyk Rostyslav Romanovych – Dr.Sci. (Econ.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of economic theory, management and administration of the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Надійшло 21.10.2022 р.